

«چشم‌انداز رهایی از وابستگی به درآمد نفت»

جزوه نفت

نویسنده: لطف‌الله میثقی

سرشناسه: میثمی، لطف‌الله، ۱۳۱۹-

عنوان و نام پدیدآور: جزوه نفت / نویسنده لطف‌الله میثمی.

مشخصات نشر: تهران: صمدیه، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص: ۱۹×۹/۵ س.م.

شابک: ۷-۵۰-۵۷۹۰-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: بالای عنوان: چشم‌انداز رهایی از وابستگی به درآمد نفت.

عنوان دیگر: چشم‌انداز رهایی از وابستگی به درآمد نفت.

موضوع: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- تاریخ

موضوع: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- ملی شدن

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ م۹۲ الف / HD ۹۵۷۶

رده‌بندی یویی: ۳۳۸ / ۲۷۲۸۲۰۹۵۵

شابک کتابخانه ملی: ۴۲۱۰۵۲۸



انفتتارات
صمدیه

«چشم‌انداز رهایی از وابستگی به درآمد نفت»

جزوه نفت

• نویسنده: لطف‌الله میثمی

• مدیر تولید: آرمان رضاپور

• طراح جلد: باسم الرسام

• شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

• چاپ اول: ۱۳۹۵

• قیمت: ۶۵۰۰ تومان

• چاپ و صحافی: پردیس دانش

• ناشر: صمدیه

• نشانی: تهران، میدان توحید، نصرت غربی، شماره ۲۴، طبقه سوم

• کدپستی ۱۴۵۷۸۳۷۴۵۴، صندوق پستی ۱۳۴۴۵/۸۹۵

• تلفاکس: ۶۶۹۳۶۵۷۵

• حقوق ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۷.....	شگفتار
۹.....	فصلنامه
۱۰.....	- نوع حکومت
۱۴.....	- نحوه استفاده از درآمد نفت
۱۵.....	برای دیگر نفت در کشور ما
۱۶.....	- قرارداد با روز دوجدهاوس دورویتر مؤسس خبرگزاری
۱۶.....	ویتر
۱۹.....	- امتیاز داری
۲۶.....	شرکت نفت ایران و انگلیس (کپال)
۲۶.....	وز و کلک‌های شرکت (انگلیس) برای طفره رفتن از
۲۶.....	پرداخت حق دولت ایران
۲۹.....	و قرارداد داری و انعقاد قرارداد ۱۹۳۳
۲۹.....	لل و موجبات لغو قرارداد
۳۳.....	گونه حربه نفت به کار رفت
۳۳.....	ارداد ۱۹۳۳
۳۷.....	وس قرارداد ۱۹۳۳
۴۱.....	نگ جهانی دوم و نفت
۴۱.....	بریح سابقه رقابت‌های کمپانی‌های نفتی در منطقه و اوضاع
۴۱.....	تماعی ایران و ارزیابی نیروها در کشور
۴۴.....	ضاع ایران بعد از شهریور ۱۳۲۰

- وقایع نفتی در طول جنگ جهانی دوم ۴۴
- اثرات کمبود نفت ایران بر انگلستان ۶۲
- قرارداد کنسرسیون ۶۸
- ایرانیزه کردن و کاهش تعداد خارجی ها ۷۴
- درآمد ایران از قرارداد کنسرسیون ۷۵
- تشکیل اوپک ۷۹
- افزایش قیمت برای غافلگیر شدن کمپانی های نفت ۸۰
- قطعنامه اوپک در کاراکاس و نتایج آن ۸۵
- موضع مصر و الجزایر در رویارویی با کمپانی های نفت ۹۱
- ملی کردن نفت الجزایر ۹۴
- ملی کردن نفت عراق ۹۷
- مشارکت و قرارداد جدید ۱۱۵

پیشگفتار

همان‌طور که می‌دانیم جوهره اقتصاد ایران، اقتصاد نفت بوده و نفت هم از مسائل سیاسی جدا نیست. درآمد نفت در واقع چیرگی بر زندگی کردن مخازن نفت که سرمایه ملی است، نمی‌باشد. شاید مطالب این جزوه، چشم‌انداز رهایی از وابستگی به درآمد نفت را عینی‌تر کرده و گامی در جهت بیدار کردن مسئولیت‌های ملی باشد.

انتظار از صاحب‌نظران مسائل اقتصادی این است که اهمیت بیشتری به موضوع نفت داده و دست‌کم تلاش کنند، اقتصاد نفت به عنوان یکی از «درآمد رسمی و اصلی» دانشکده‌های اقتصاد کشور قرار بگیرد.

جزوه حاضر در تابستان ۱۳۵۱ برای آموزش در زندان توسط نگارنده این سطور (به کمک یکی از دوستان) آماده شد و نسخه‌ای از آن هم به بیرون از زندان فرستاده شد که به دست مجاهدین رسید.

باید در نظر داشت شرایط آن زمان زندان به شکلی بود که منابع زیادی در اختیار نداشتیم و عمدتاً متکی به مطالعات پیش از سال ۱۳۵۰ بودیم. با توجه به شرایط خفقان و امکان لورفتن جزوه، از شاه به نام «رئیس» و از

لیسه بود. این در حالی بود که دولت انگلیس در سرمایه‌گذاری شرکت، ۵۰ درصد سهام بود. با توجه به این سود هنگفت است که دائماً سعی دارند به وضع موجود، یعنی استثمار و بهره‌کشی هر چه بیشتر ادامه دهند. بنابراین دو مسئله اساسی برایشان مطرح است: ۱- نوع حکومتی که در کشور نفت‌خیز بر سر کار است. ۲- برنامه‌ریزی عایدات نفتی جهت عمران کشور نفت‌خیز برای راضی نگه داشتن مردم.

۱- انواع حکومت

یکی از مسائل اساسی برای شرکت‌های نفتی نوع حکومتی است که در کشور نفت‌خیز مستقر است؛ تا زمانی که این حکومت حداکثر منافع شرکت را تأمین و خوش‌رقصی کند، هیچ مسئله‌ای بین سرفین بیشتر نمی‌آید، ولی یک حکومت دست‌نشانده همیشه از چند جانب مورد تهدید است.

الف - نیروهای ملی: استعمار جدید ملت از سوی امپریالیسم و حکومت دست‌نشانده‌اش به ایجاد تضاد بین طرفین شده، از این‌رو شرایط درونی بسیار را به وجود می‌آورد. امپریالیسم جهت حفظ منافع خود نسبت به تسلیم دولت میزبان می‌زند، بلکه در مواقع ضرورت مستقیماً مداخله کرده و نیروهای ملی را سرکوب می‌کند. بعضی از نمونه‌هایی که در کشور خودمان اتفاق افتاده عبارت است از کودتای ۱۲۹۹، سرکوب جنبش جنگل و بمباران جنگل به وسیله نیروهای انگلیس، کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و...

تسلیم دولت نفت خیز صرفاً جهت حفظ تأسیسات نفتی است، چون درآمد نفتی به تنهایی نمی تواند کفاف خرج تسلیم را بکند، از این رو برای جبران آن از درآمد ملی استفاده می کند. بی دلیل نیست که ما هر روز در کشور خودمان شاهد افزایش مالیات های مستقیم و غیرمستقیم، سود بازرگانی و انواع و اقسام عوارض هستیم. تنها در سال ۱۳۴۸ بود که ۵۰۰ میلیون دلار اسلحه از امریکا خریداری شد. در ظرف یک سال سفارش دو میلیارد دلار تانک «چیتن» به اضافه سه «رزمناو» و تعدادی موشک های زمین به هوای «راپید» به انگلستان داده شد. علاوه بر اینها، در بودجه یکسال کمتر بیش از ۱۰/۱۰ میلیارد تومان برای ارتش و بیش از ۱/۱ میلیارد تومان برای ژاندارمری و شهربانی در نظر گرفته شده و این ظاهر قضیه است، چون هر وزارتخانه مبلغی از بودجه خود را به نخست وزیر اختصاص می دهد.^۱

ملاحظه می شود برخلاف متنی که بسیاری ها بر گردن ما می گذارند و ادعا می کنند که ما نفت بی ارزشی را هر بشکه ۲/۲۷ دلار (سال ۱۹۷۲) می خریم، ما هرگز به باریده بوده ایم، زیرا علاوه بر اینکه ثروت ملی ما به طور بیخود (چون نفت می دهیم اسلحه می گیریم) در اختیار آنها قرار می گیرد، ملت ما مجبور است از دسترنج خود مبلغ هنگفتی نیز به آنها واگذار کند (استثمار مضاعف). مسئله

۱. این بودجه صرف سازمان امنیت کشور (ساواک) که از سازماندهی تابعه نخست وزیر بود می گردید.

دیگر استفاده از نیروی انسانی برای حفاظت تأسیسات نفتی است و برای این موضوع چند هزار نفر از نیروهای انسانی فعال کشور ما را در اختیار می‌گیرد. (اینها از میان پرانرژی‌ترین جوانان ما انتخاب می‌شوند. مثلاً برای انتخاب خلبان فانتوم از بین چند صد نفر داوطلب که خود را واجد شرایط می‌دانند فقط چند نفر انتخاب می‌شوند.)

این انحراف بزرگ در نیروی تولیدی کشور است که توسط امپریالیسم و به خاطر نفت به منظور استثمار ملت ما انجام یافته است. بنابراین صدور نفت در این شرایط جز به بغرقتن روت ملی و به هدر دادن نیروی انسانی چیزی برای ملت ما ندارد.

ب - از طرف سایر جناح‌های امپریالیستی: تضادهای درونی امپریالیسم نمردها خود را در عرصه منافع بیشتر به نمایش می‌گذارد و این تضاد از جنگ‌های بین‌المللی گرفته تا جنگ‌های منطقه‌ای و دردتانها و قراردادهای خود را نشان دادند. برای این کار کشورهای صادرکننده نفت محل اجتماع جاسوسان رنگارنگ بوده و با استفاده از وسایل ارتباطی شرکت (که مدرن‌ترین وسایل ارتباطی است) عملیات جاسوسی را انجام می‌دهند و حتی تا مدت‌ها ای مدید خبرگزاری‌ها، گزارش‌ها را توسط کانال‌های شرکت نفت گزارش می‌دادند و همچنین اکثر مطبوعات کشورهای نفت‌خیز وابسته به جناح‌های مختلف نفتی می‌باشند. این مطلب موقعی که نیروهای ملی در زمان

دکتر، منزل (سدان)^۱ را اشغال می کردند معلوم شد از آنجا مدارک ارزنده ای که نشان دهنده ارتباطات جاسوسی و مطبوعاتی بود، به دست آمد. اما برای شرکت های نفتی به تجربه ثابت شده که تولید و صدور نفت احتیاج به آرامش و ثبات دارد. بنابراین کمپانی های بزرگ نفتی (غول ها) با بستن قراردادهایی منافع را بین خود تقسیم کرده اند.^۲ علت همبستگی بین شرکت های بزرگ این است که همه آنها متعلق به کشورهای غربی هستند و این ممالک به وسیله علایق محدود نژادپرستی، تجاری و منافع سیاسی استراتژیکی با یکدیگر مربوطند. اعضای این کارتل نسبتاً محدود و منحصر به ممالک انگلستان، هلند، امریکا و تا حدی فرانسه هستند که همه عضو پیمان ناتو می باشند.^۳ با توجه به مراتب فوق بی دلیل نیست که به پیمان از بهمن ۱۳۴۳ تا به حال رئیس دولت حاضر بر سر کار است؛^۴ در صورتی که پیش از سال های ۴۲-۱۳۴۱ عمر دولتهای، به سختی از چهار سال تجاوز می کرد.

۱. سدان یکی از جاسوسان برجسته انگلیس بود که اسناد زیادی از خانه او کشف شد. بعضی از اسناد را دکتر بقایی نزد خود نگه داشت و بقیه ها را آنها برای حذف مخالفین استفاده می کرد. حتی پس از انقلاب این اسناد در اختیار مردم قرار نگرفت. امکان شکایت علیه این کار او وجود داشت، ولی کسی چنین کاری نکرد.

۲. «اقتصاد نفت»، منصور فروزان، اشاره به قرارداد اکناکری و تشکیل کارتل نفتی (هفت خواهران) در کاخ بیلاقی اسکاتلند.

۳. «نفت و دولت در خاورمیانه»، لنچافسکی.

۴. منظور دولت امیرعباس هویدا است.

۲- نحوه استفاده از درآمد نفت

شرکت‌های نفتی و دولت‌های متبوعشان برای راضی نگه داشتن مردم کشورهای نفت‌خیز و تشدید استثمار به‌وسیله ایجاد بازار و نیز راه‌های ارتباطی، برنامه‌های عمرانی طرح کردند. این برنامه‌ها از زمان حکومت دیکتاتوری^۱ شروع و حالا به سطح تکامل یافته‌اش رسیده است. درباره پروژه‌هایی که تا جنگ دوم جهانی پیاده شده بود، دکتر در هفتم بنجمین جلسه مجلس چهاردهم چنین اظهار می‌کند:

این طرح‌ها امروز تکامل یافته و در مؤسسه سازمان ملل متحد، به نام سازمان برنامه باعنوان برنامه‌های چندساله می‌شود. برای نمونه یکی از شاهکارهای طرح‌های عمرانی، در که ژیم بیشتر روی آن تأکید می‌کند، بررسی می‌کنیم که عبارت است از سد دز بزرگترین سد خاورمیانه (ناگفته نماند که یکی از کارهای امپریالیست‌ها، تبلیغات دهن‌پرکن است، مانند بزرگترین دستگاه تقطیر آب در جهان، بزرگترین سد خاورمیانه و... همه کل سد با شبکه آبیاری آن ۲/۸ میلیارد تومان برای کشور تمام شده است. مساحت کل طرح زیرکشت ۱۲۰ هزار هکتار است. اگر عمر سد را ۵۰ سال حساب کنیم، هزینه سالانه برای هر هکتار از رابطه زیر به دست می‌آید: توران

$$446 = (54 \times 120000) / (2/8 \times 10^9) \text{ دولت حدود}$$

۲۰ هکتار از این زمین‌ها را به سرمایه‌داران خارجی اجاره

۱. منظور حکومت دیکتاتوری رضاخان است.

داده و قرار است در پنج سال آینده تمام زمین‌ها زیر کشت برود. مبلغ دریافتی دولت از بابت اجاره و حق آب برای هر هکتار ۲۱۹ تومان است، یعنی ۲۱۷ تومان به ضرر دولت در هر هکتار. اینکه در اجرای این طرح چقدر از هموطنان ما را از خانه و کاشانه خود بیرون راندند و نیز از ضرری که از تمام ناشی از این گونه طرح‌ها بر دوش ما سنگینی می‌کند، حرفی به میان نیامده است. این مطلب را بیفزاییم که چون مقاصد کاروان این نوع طرح‌ها خارجی‌ها هستند، ارزی که امپریالیسم به عنوان درآمد نفت به ما می‌پردازد از همان مجرا به محل اولیه‌اش برمی‌گردد. نمونه دیگر طرح عمران و سد جیرفت است که این سد فقط در جهت منافع شخصی به نام کریمیت روزولت از کردستان بازنشسته سیا می‌باشد.^۱

اثرات دیگر نفت در کشور ما

— ایجاد قشر بوروکرات بورژوا: زمانی که اولین رشوه ۱۰ هزار لییره‌ای به اتابک اعظم و دستیارش داده شد سنگ بنای این قشر نهاده شد و حال صورت تکامل یافته این قشر به‌طور خاص در کله‌گنده‌های شرکت ملی نفت، سازمان برنامه و به‌طور عام در تمام ادارات ملاحظه می‌شود که در موقع طرح‌ریزی، منافع خود را بیشتر در نظر می‌گیرند.

۱. کریمیت روزولت از عوامل اصلی کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ علیه حکومت ملی دکتر مصدق است.